

Regulation of legal relations on the local level in conditions of the legislation particularism characteristic for the Middle Ages was usually carried out either through direct decision making by the lowest level representatives of the state administration system (creation of a local precedent), or based on a free treaty between the parties (local law-making treaties). The article addresses certain types of treaties that regulated the social relations on the local level, i.e. relations inside the clan, relations between clans and contacts between the representatives of different clans in the time of the Kievan Rus. The term 'clan' in this case is used as a synonym to the notion of 'patronymia'.

Specific nature of the medieval local treaties, as well as their regional character has led to the fact that their texts are mostly not reflected at all in the archives of the central government authorities. As a result – they are extremely rare. We only have a general idea about many of such treaties. The objects of this research are those of these treaties, the texts of which are non-extant and can't be reconstructed with the help of other documents.

The author reviewed the reports about treaties that regulated relations connected with the institution of slavery, and namely treaties regarding marrying a female slave, treaties regulating the status of 'tiuny' and 'klyuchnyky', as well as treaties of self-sale into slavery with a right of buy-out. Next, there was a review of reports about treaties regarding the labor relations between independent workers and employers. Facts were given that with certainty confirm the existence of such treaties which had been considered unlikely in such a historical period for a long time. Finally, reports about treaties between war prisoners and their capturers were analyzed. The records about them are extremely limited, therefore the version about such treaties stays unconfirmed.

Rather apart stands the problem of treaties between the members of one clan. Existence of such treaties as a traditional Slavic institution was noted by scientists a long time ago. At the same time before there have never been any attempts to combine these records with the material of the Kievan Rus era. Which has been done in this work within the general problem statement.

Vastness of such topic as the regulation of local legal relations through treaties doesn't allow us to highlight all the nuances of such regulation in a short review. Therefore, this work acts rather as introductory for further research.

Key words: history of state and law, Kievan Rus, medieval law, sources of law, law-making treaty, Birch bark manuscripts, slavery.

УДК 321(091); 34(091); 340.149

Т. І. БОНДАРУК,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВА ДОКТРИНА ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО

Правова доктрина – це наслідок інтелектуально-вольової та цілеспрямованої діяльності з узагальнення суспільно-правового фактажу і досвіду правознавців. Її можна пізнати через принципи права, юридичні дефініції, доктринальне тлумачення норм права, юридичні конструкції, правила вирішення правових колізій, правила складання і оформлення юридичних актів тощо. Основним способом легітимізації правової доктрини є втілення в законодавчих актах загальноприйнятих у фаховому середовищі ідей та поглядів.

Втілюються в життя правові доктрини стають і через визнання їх стилеформуючим чинником правозастосовної діяльності.

Серед якостей, що мають бути притаманними правовим доктринам як джерелам права, називають достовірність, обґрунтованість, загальноприйнятність, гнучкість, доступність для суб'єктів права, авторитетність, добровільність. Саме по собі нелегке завдання окреслення доктрини накладається на не менш складне – з'ясувати ступінь (частку) інкорпорації доктрини в джерельне поле певного періоду. Важливим є з'ясування світоглядно-філософських підвалин тих чи інших правових доктрин.

В Україні литовсько-польської доби становлення правової доктрини було зумовлене новим розумінням сутності суспільних процесів, зародження якого здебільшого пов'язують з творчістю ранніх гуманістів – Юрія Дрогобича (Котермака), Павла Русина, Шимона Шимоновича.

Видатним мислителем першої половини XVI ст., політико-правові концепції якого вплинули на розвиток ідей права і держави в Україні, був Станіслав Оріховський-Роксолан (1515–1567). В його працях «Про турецьку загрозу», «Про природне право», «Напучення польському королю...» та ін. викладено погляди мислителя на походження і сутність держави, аналіз форм державно-правління. Принциповими засадами його правової доктрини були освічена монархія, обмежена законом, поділ світської і церковної влади, теорія природного права, ідея вищості закону тощо. Ця доктрина стала ідеологічною основою державно-правових процесів на всьому просторі Речі Посполитої.

Заслугують на увагу праці Івана Вишенського (між 1545–1550 – після 1620). Суспільний ідеал І. Вишенського полягав у поєднанні ідей рівності, свободи і справедливості, які значною мірою детермінували правовий поступ Великого князівства Литовського і Речі Посполитої.

Напрацювання доктринальних ідей значною мірою відбувалося в канцеляриях судів, канцеляриях магдебургій і земських урядів. Справжнім університетом фахової юридичної підготовки була великокнязівська канцелярія, яка, до того ж, давала можливість канцеляристам безпосередньо впливати на правове життя Великого князівства Литовського. І. П. Старостіна, посилаючись на польського дослідника П. Чарторійського, стверджує про значну роль в Польщі XV ст. інтелектуалів «другого кола»: дипломатів і політиків, освічених єпископів і прелатів, діячів, зв'язаних з королівською канцелярією, які хоча і не залишили після себе яскравих творів, але вносили в інтелектуальне життя нові думки й ініціативи. [7, с. 148]. Не менше значення для створенні юридичного середовища, яке постулювало впровадження високих стандартів у організацію діловодства та юридичне забезпечення діяльності державних органів Великого князівства Литовського загалом, від кінця XV ст. мала юридична освіта, набута вихідцями із східних земель в університетах Кракова, Праги, Болон'ї, Падуї тощо. За відомою варіацією висновку польського дослідника Г. Віснера, якщо Польща мала на той час тільки правознавців, то Велике князівство Литовське мало і право, і правознавців [4, с. 53].

Особлива ж роль щодо імплементації правової доктрини в законодавство належала комісіям з підготовки статутів Великого князівства Литовського.

Відомостей про них, на жаль, не так багато. Так, щодо Литовського статуту 1529 р., відомо, що його перший варіант, підписаний королем, але не введений у дію, був підготовлений під керівництвом канцлера Миколи Миколайовича Радзивіла за активної участі його брата Яна [4, с. 57]. Доопрацювання, а фактично перероблення статуту, здійснювалося під керівництвом прихильника ідей гуманізму і реформації воєводи віленського і канцлера Великого князівства Литовського Альбрехта Гаштольда, який і здійснив його остаточне редагування. За версією Ю. Бардаха, активну участь у редакційній роботі брали доктори обох прав С. Таліат і В. Чирка. Литовські дослідники С. Лазутка, І. Валиконите, Е. Гудавичюс згадують серед кодифікаторів секретаря комісії Михайла Литвина, Деодата Септейного, віленського єпископа Яна, луцького єпископа Павла Гольшанського, князя К. Острозького, І. Сапегу та Ю. Ільїніча [4, с. 60].

За висновком родоначальника литовської історіографії статутів А. Янулайчика, при кодифікації звичаєвого права та великокнязівських привілеїв, які склали основу статутів, «редактори дещо самі від себе добавили» [4, с. 34]. Згодом відомий дослідник статутів І. А. Юхо уточнив, що кодифікатори не притримувалися системи кодифікації права, прийнятої в римському праві, а створили свою власну систему, в основу якої були покладені нові принципи – суверенітет держави, єдність права, пріоритет писаного права тощо [10, с. 47]. Вирізняла Литовський статут 1529 р. від інших подібних збірок, які кодифікували переважно норми приватного права, наявність норм державного (конституційного) права та виразних ознак християнського гуманізму, що надавало цьому кодексу світського права нетипового характеру. Можна припустити, що деякою мірою це зумовлювалося впливом двох конкуруючих християнських правових доктрин: римського канонічного права як приватно-правової моделі еволюціонуючого суспільства («новини») та візантійського православ'я як ієрархічної і структурованої моделі державного устрою («старовини»). Власне, коли йдеться про доктрину як джерело права Великого князівства Литовського, то слід говорити про консенсус в умовах, за визначенням П. П. Музиченка, коли «одна з основних форм діалогу двох культур – взаємодія через конфлікт, – веде до інтенсивного запозичення у супротивника значних культурних елементів» [6, с. 11].

Литовський статут 1566 р. розроблявся понад 20 років і, на думку більшості дослідників, став новим етапом у розвитку законодавчої теорії і практики. Відомо, що активну роль у його підготовці (як згодом і у підготовці Литовського статуту 1588 р.) відіграв «по-європейськи вишколений правник» (студіював у Віттенберзі, Кракові, Падуї та Фераррі, доктор обох прав) та відомий історик віленський вїйт Августин Ротундус (Мелеський) (бл. 1520–1582) [2, с. 72]. Дієву участь у підготовці цього статуту взяв випускник Падуанського і Болонського університетів, доктор обох прав, професор Краківського університету, засновник школи права у Великому князівстві Литовському Петро Роїзі. Його праця «Висновок Петра Роїзія, королівського юрисконсульта, про справи, що розглядалися на судових засіданнях Литви, і про обговорення судових рішень» витримала низку перевидань (Краків, 1563; Франкфурт-на-Майні, 1570; Венеція, 1572).

Як наслідок Литовський статут 1566 р. виявився наповненим загальноєвропейськими гуманістичними ідеями та римськими юридичними конструкціями, в які часто були оформлені місцеві правові норми, що знаменувало собою якісно новий підхід до правотворення. Відомий знавець литовсько-руського права І. І. Лаппо навіть пов'язує з ним нову добу в історії законодавства [5, с. 134].

Підготовка Третього Литовського статуту здійснювалася паралельно на двох рівнях: загальнодержавною кодифікаційною комісією (її склали єпископ Віленський, доктор обох прав Августин Ротундус та по одному представнику шляхти від кожного воєводства) та на повітових сеймиках, де обговорювалися положення майбутнього закону. Це дає підстави стверджувати про конкуренцію доктринальних положень, які висувалися «професійними» кодифікаторами, та норм, запропонованих на сеймиках з метою подальшого закріплення прав і вольностей шляхетського загалу. Очолювали кодифікаційну комісію канцлер Великого князівства Литовського Остафій Волович та підканцлер Лев Сапега.

Значний вплив на політико-правову спрямованість Третього Литовського статуту спричинили праці відомого політичного діяча, ідеолога реформації, правознавця Андрія Волана (1530–1610). Зокрема цілісну політико-правову доктрину становлять його роздуми про свободу як неодмінну умову громадського блага, загальну згоду, право кожної людини вільно користуватися своїм майном, закони як гарантію політичної й громадянської волі у суспільстві, викладені в працях «Про політичну або громадянську свободу» (1572), «Про щасливе життя або найбільше людське благо» (1596) та ін.

Ідеї правознавця багато в чому перегукуються з основними положеннями комплексу текстів, які складають вступну частину Третього Литовського статуту. В цих текстах викладено обставини, які є підставою видання Статуту, вміщено положення теоретичного і політико-правового характеру, означені сутнісні ознаки і принципи публічно-правової системи організації Великого князівства Литовського. Зокрема, йдеться про Привілей на виключне право Льва Сапегі видавати Статут Великого князівства Литовського 1588 р., Привілей про затвердження Статуту, підписаний 28 січня 1588 р., Посвячення Статуту Жикгімонту (Сигізмунду) Третьому, Зверненні Льва Сапегі до усіх станів Великого князівства Литовського [9, с. 17–23].

Привілей про затвердження статуту, по-перше, містив твердження про необхідність друкованого закону, «оскільки [...] на цьому покояться державна влада, спокій людського суспільства і добробут населення», по-друге, якість закону ставилася в пряму залежність від забезпечення в ньому «відповідності, винахідливості, переваг і досвіду». А таке забезпечення, своєю чергою, стало можливим завдяки «виключній чесноті у справах, правоті», втіленні «держави для збереження законів і усіх свобод» у законодавчій-видавчій – Левові Сапезі. Третім важливим положенням був дозвіл на друк польською і руською мовами (це дало видавцю право вибору і статут першочергово був видрукований саме руською мовою). Отже, йшлося про пріоритетність писаного права та важливість його «освячення» моральним авторитетом Льва Сапегі.

Програмовим положенням королівського Привілею про затвердження Статуту можна вважати «повинність ...[короля] зберігати права, вольності і свободи... не тільки в цілості і непорушними державою, а й якомога більше примножувати права, свободи і вольності шляхетські, ... розширювати панства з прибавленням їм багатьох прибутків».

Важливим для уявлення про модель державно-владних стосунків, яка пропонувалася Литовським статутом 1588 р., є Звернення Льва Сапеги до Жикгімонта Третього щодо засудження здійснення влади своєї господарями «тільки своєю думкою і на свій розсуд» і тиранії; ґрунтування всієї безпеки і добробуту держави «на самому тільки Статуті і праві писаному». Цитуючи Аристотеля та інших мислителів, Сапега нагадує монарху про те, що «де закон або Статут гору має, там сам Бог усім володіє», «закон є [...] тим здоровим глуздом і мудрою людського розуму якістю, якою Господь Бог натуру людську обдарувати вирішив», «закон не бачить різниці між убогим і багатим», «аби ми закони собі як найбільших сторожів посполитої вольності творили і більшої влади зверхності господарської над собою не допускали», «щоб усі суди у цьому панстві Великому князівстві Литовському [на статуті] правосуддя відправляли».

Найпопулярнішим та найцитованишим є Звернення Льва Сапеги до усіх станів Великого князівства Литовського. Підкреслимо такі положення: «у кожній державі людині немає нічого дорожчого за вольність, а неволя має бути такою гидкою, що не тільки скарбами, але й смертю її від себе відганять повинен», «але мало б того було, щоб людина з неволі від стороннього неприятеля була звільнена, а домового неприятеля над собою терпіти б мусила, за безпеку ж «нікому іншому як тільки закону має бути вдячна», «мета і результат всіх законів є і має бути на світі, аби кожний добру славу свою, здоров'я і маєтність у цілості мав, і у тому жодних збитків не терпів», «якби хто-небудь з тих трьох речей у чомусь нас скривдив, і згідно, з уподобаннями своїми, а не згідно з правами нашими, над нами знущався, той би вже не паном нашим, а порушником прав і вольностей наших був, а ми б невільниками його бути мусили», «сам Господар, пан наш жодної зверхності над нами мати не може, єдине тільки, коли йому закон дозволяє», «маючи такий скарб у наших руках [закон]...належить кожній поштивій людині про нього знати, а будучи добре обізнаним, щоб сам себе і гонор свій гамував і згідно з правом писаним поведився», «соромно прав своїх не знати [...], які не чужою мовою, але своєю власною права писані маємо», «аби до судів і до трибуналів не тільки людей добрих обирали [...], які б не для прибутків своїх і для шкоди ближньому, [...] а щоб ту свободу, якою користуємося у цілості нам зберігали».

Визначені в преамбулі Литовського статуту 1588 р. засади набувають додаткової ваги з огляду на доволі високий градус конфліктності та агресивності шляхетського середовища Великого князівства Литовського. Для шляхти, як основного суб'єкта правовідносин, регульованих Литовським статутом 1588 р., і головного адресату вступних привілеїв, вага останніх навряд чи була меншою за основний текст. Адже, «самоврядна спільнота, котра сама цілком давала собі раду з цими функціями», спільнота, заснована на патронально-клієнтарних зв'язках, де головною мораллю є мораль честі, влада тримається

значною мірою на довірі, пошані, вірності, зобов'язаннях, добродійності тобто символічному кредиті спільноти та відплати за неї» [8, с. 463]. Ця спільнота часто правувалася не буквою закону, а саме принципами, «духом» права, що знайшло свій вияв у формулюваннях його укладачів, вміщених у преамбулі одного з найдосконаліших законодавчих актів ранньомодерного часу.

Отже, говорячи про правову доктрину як узагальнюючий результат правової думки, можна констатувати, що попри її невловимість, або за висловом, І. П. Старостіної, анонімність, за певними наведеними тут винятками, вона безперечно була джерелом права Великого князівства Литовського. Очевидно, що така правова доктрина не була витвором університетської науки, скоріш це було, «право юристів», в тому значенні, яке надавав йому у своїй концепції правоутворення Г. Пухта, говорячи про двояку роль правників. З одного боку – вони найобізнаніші члени суспільства, природні представники і охоронці національної юридичної свідомості, проявом якої є насамперед і звичаєве право, і значною мірою нормативні акти, з другого – покликані через аналогію і критику, через знаходження, а подекуди – встановлення принципів, продукувати нові правові положення, узгоджені з практикою та позначені «живим поглядом на право» [1, с. 52–55]. Слід зазначити, що для даного періоду «право юристів» цілком могло зватися «правом інтелектуалів». Адже інтелектуально-освітня традиція пізнього середньовіччя майже з необхідністю включала як філософську, так і юридичну складову, а сама освіта не мала чітких фахових меж.

Однією з обов'язкових складових наукового опрацювання права, а власне правової доктрини, протягом усього «довгого-довгого середньовіччя» було звертання (коментування, опрацювання, адаптація, використання) до римського права. Очевидно, що його «вміст» зокрема в Литовських статутах, зумовлювався не в останню чергу правовими поглядами його творців. Так, польський дослідник С. Гоек на підставі порівняльного дослідження опікунського і спадкового права за Третім Литовським статутом та за Кодифікацією Юстиніана (Інституціями, Дигестами, Кодексом), стверджує, що римські норми, безумовно присутні у статутах, не переносилися механічно. [...] Литовський законодавець розглядав римське право як відмінний зразок, джерело готових рішень, міцних інститутів, перевірених інститутів, з іншого боку не боявся підійти до цього матеріалу творчо [3, с. 196]. Водночас, С. Гоек констатує неоднакову інтенсивність проникнення елементів римського права в статuti. Так, їх наявність чітко простежується в Першому статуті. Їхня кількість збільшується в Другому статуті, який доволі точно відтворює римські конструкції, і значно ближче до права римського, ніж Третій статут, в якому значно вільніше використовується римський правовий матеріал, насамперед як допоміжний. [3, с. 185]. Пояснити таку динаміку, крім об'єктивного правового розвитку, можна спробувати активною роллю при підготовці Зокрема Другого Литовського статуту П. Роїзія. Він безперечно володів і достатньо ґрунтовними знаннями, і переконаннями щодо римського права як універсального регулятора суспільних відносин, яке культивувалося у тих закладах, де він здобув юридичну освіту. Так чи інакше, тривала, аж до середини XIX ст., дія Другого («Волинського») Литовського статуту на українських землях може свідчити як

про якість цього кодексу, забезпечувану, зокрема, його доктринальною складовою, так і про відповідність його положень правосвідомості населення цих земель. Саме завдячуючи доктринальному опрацюванню правового матеріалу європейських країн та правових ідей, продукованих християнством і реформацією, Литовські статuti не лише стали визначними пам'ятками права, а й випередили свій час, закріплюючи основні ідеї правової держави.

Список використаних джерел:

1. *Бондарук Т. І.* Теорія правоутворення Георга Фрідріха Пухти / Т. І. Бондарук // *Правова держава.* – Вип. 21. – К., 2008. – С. 51–57.
2. *Вирський Д.* Річпосполитська історіографія України (XVI – середина XVII ст.) / Д. Вирський. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2008. – У 2-х ч. – Ч. 1. – 502 с.
3. *Godek S.* Elementy prawa rzymskiego w III Statucie litewskim (1588) / *S. Godek.* – Warszawa : Oficyna naukowa, 2004. – 231 s.
4. *Лазутка С.* Первый Литовский статут (1529 г.) / С. Лазутка, И. Валиконите, Е. Гудавичюс. – Вильнюс : Изд-во Тарии Раштай, 2004. – 522 с.
5. *Lanno И. И.* Литовский статут 1588 года. В 2 т. Т. 1. Исследование. Ч. 1. – Каунас : Spindulio, 1934. – 473 с.
6. *Музиченко П. П.* Статuti Великого князівства Литовського – видатна пам'ятка права слов'янських народів / П. П. Музиченко // *Актуальні проблеми держави і права.* 36. наук. праць. – Вип. 49. – Одеса : Юрид. літ., 2009. – С. 7–14.
7. *Старостина И. П.* К вопросу об отражении в III Литовском статуте 1588 г. прогрессивных идей литовского правотворчества / И. П. Старостина // *Третий Литовский статут 1588 года. Материалы Республиканской научной конференции, посвященной 400-летию Третьего Статута.* – Вильнюс : Изд-во Вильнюс. ун-та, 1989. – С. 145–156.
8. *Старченко Н.* Честь, кров і риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI–XVII ст.) / Наталя Старченко. – К. : Laurus, 2014. – 509 с.
9. Статuti Великого князівства Литовського. У 3-х томах. – Т. 3. Статут Великого князівства Литовського 1588 р. У 2-х кн. – Кн. 2. / За ред. *С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова.* – Одеса : Юрид. літ., 2004. – С. 17–23.
10. *Юхо И. А.* Основные черты судостройства и судопроизводства по Статуту Великого княжества Литовского 1529 года / И. А. Юхо // *Первый Литовский Статут 1529 года.* – Вильнюс, 1982. – С. 47–54.

Бондарук Т. І. Правова доктрина як джерело права Великого князівства Литовського

В статті правова доктрина аналізується як результат інтелектуально-вольової та цілеспрямованої діяльності по узагальненню суспільно-правового фактажу і досвіду правознавців (насамперед у кодифікаційних процесах у Великому князівстві Литовському). Розглядаються суб'єктивні (особистісні) та об'єктивні фактори формування правових доктрин та їх імплементації у Литовські статuti.

Ключові слова: історія держави і права, Велике князівство Литовське, середньовічне право, джерело права, правова доктрина.

Бондарук Т. И. Правовая доктрина как источник права Великого княжества Литовского

В статье правовая доктрина анализируется как источник интеллектуально-волевой и целевой деятельности по обобщению общественно-правового фактажа и опыта правоведов (в первую очередь в кодификационных процессах в Великом княжестве

Литовском). Рассматриваются субъективные (личностные) и объективные факторы формирования правовых доктрин и их имплементации в Литовские статуты.

Ключевые слова: история государства и права, Великое княжество Литовское, средневековое право, источник права, правовая доктрина.

Bondaruk T. Legal doctrine as a source of law in the Grand Duchy of Lithuania

The legal doctrine can determine like the initial source of law in relative to other sources. In particular definition is formulated as a result of intellectual, volitional and focused activities in generalization of publicly-legal experience with the experience of lawyers during the late Middle Ages. Make such a conclusion primarily allows analysis of codification process in the Grand Duchy of Lithuania. In close connection with them were the process of formation and institutionalization of all areas of legal processes with gradual dominance segment of professional lawyers who create new law.

Methods of detection legal doctrine among others are the principles of law and legal definitions, doctrinal interpretation of the law, legal structures, rules for resolving conflicts of law rules of addition and preparing legal documents.

The main way of sanctioning legal doctrine embodies generally accepted in the professional environment, first legislators, ideas, opinions in legislation. In fact, applicable legal doctrines become subject to recognition of their style forming factor in law enforcement. Talking about legal space of the Kingdom of Poland, Grand Duchy of Lithuania and Poland, should be talking about several levels of legal doctrines like Christian and secular, which were in close contact with each other. Actually in Ukraine a new understanding of the nature of social processes associated Yuri Drohobych (Kotermak), Paul Rusin, Shimon Shimonovich, Stanislaw Orzechowski-Roxolanin, Jan Vyshensky. Proceedings of these and other thinkers consisted primarily ideological and philosophical subsoil of legal culture in these lands.

Produced materials of doctrinal ideas largely took place in the chancelleries of the courts, chancelleries of magdeburg and zemsky governments, and mostly of the Grand Duke's chancelleries. Intellectuals so-called «second circle» contributed to the intellectual life of new ideas and initiatives. Important role played by special legal education of immigrants from these lands in the universities of Krakow, Prague, Bologna, Padua and more. Their special role in the implementation of legal doctrine in law belonged commissions for the preparation statutes. Thus, the preparation of the Lithuanian Statute 1529 associated with M. Radvyl and his brother Ian. A. Goshtauld who made his final editorial revision. In preparing the Lithuanian Statute 1588 took an active part A. Rotundus (Meleskyy), founder of the school of law in the Grand Duchy of Lithuania. Obviously, owing to their efforts, Lithuanian Statute 1566 was full of common European humanist ideas and Roman legal structures.

Preparation of the Third Lithuanian Statute was carried in parallel codification and on the county sejmik under the direction of A. Volovich and L. Sapieha with A. Volan. The preamble of Statute 1588 contains provisions theoretical and political law, essential features and principles of public and legal system of the Grand Duchy of Lithuania: about the law as the foundation of the state system of the Grand Duchy of Lithuania, the obligation of the king to keep the rights and freedoms of the nobility, the priming state security on the right of equality all before the law. Legal doctrine in the Grand Duchy of Lithuania was the «right of lawyers» within the meaning of the lawmaking concept H. Puhty or «right of intellectuals» and formed under the influence of Roman law and canon law, legal ideas, primarily produced by Christianity and the Reformation, which largely determine character of the Lithuanian Statute. They are not only have become landmark law, but ahead of their time, too early to fixing the basic ideas of the rule of law.

Key words: legal doctrine, Grand Duchy of Lithuania, Statutes of Lithuania, medieval law, sources of law.